

הלכות פרבת הפרות סימן רב

לה שָׁמֵן (ט) [טז] עָקָר (לב) וּמְכַרְבָּה עָלָיו 'בוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ'. וְיָאָם אֵינּוּ מִתְּכַוֵּן לְרִפּוּאָה אֲלֵא לְאַכִּילָהּ.
 הַיּוֹה לֵה (לג) אֲנִיגְרוֹן (י) [יז] עָקָר וְאֵינּוּ מִכְּרַבְּ אֲלֵא עַל הָאֲנִיגְרוֹן (יא) [יח] (לד) 'שֶׁהֲכִיל': ה' לְשִׁקְדִים
 חֲמִירִים, כְּשֶׁהֵם קִטְנִים (לה) מְכַרְבָּה 'בוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ'; גְּדוּלִים, וְלֹא כְלוּם, דְּאִזְוִיקֵי מִזְנֵי. *וְיִטְעֵמָא דְּמִלְתָּא,
 דְּכִשְׁהֵם קִטְנִים עָקָר אֲכִילָתָם הִיא הַקְּלִפָּה וְאֵינְהָ מְרָה, וּכְשֶׁהֵם גְּדוּלִים עָקָר אֲכִילָתָם מִה שֶׁכִּפְּנִים וְהוּא
 מֵר. (לו) 'וְיָאָם מִתְּקַן עַל-יְדֵי הָאוּר אוֹ דְּכָר אַחֵר. (לז) מְכַרְבָּה 'בוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ': ו' צָלְף (פְּרוּשׁ צֶלֶף. מִן
 אֵילָן שֶׁעָלִין שְׁלוֹ רְאוּיִים לְאַכִּילָהּ וְיֵשׁ בְּעָלָיו כְּמִין תְּמָרִים. אֲבִינּוֹת הוּא הַפְּרִי מִהַצֶּלֶף, וּקְפָרְסִין הֵן קְלִפָּה שֶׁכִּבִּיב הַפְּרִי,
 כְּקִלְפּוֹת הָאֲגוּזִים), (לח) עַל הָעָלִין וְעַל הַתְּמָרוֹת (לט) וְעַל (יב) [יג] הַקְּפָרְסִין (יג) [יד] 'בוֹרָא פְּרֵי הָאֲדָמָה',
 וְעַל הָאֲבִינּוֹת שֶׁהֵם עָקָר הַפְּרִי 'בוֹרָא פְּרֵי הָעֵץ': ז *תְּמָרִים (מ) שֶׁמְעַבְרָן בְּיָד 'וְעֵשָׂה מֵהֶם עֶסֶף

כ שם ל רבנו יוד
 והראש והשני
 כשם ס"י מ רבנו
 יונה והראש
 * (ל) צלף קצת ג אינו
 עקר הפר ודלוא
 אדעמא נטיב וצעי לה
 ג כרכות לו וקכ"ב
 עקבא ס שם לה
 ע לשון תרמכ"ב
 פסוק ח מהלכות
 כרכות

באר היטב

שוף המכרף על השמן בפה"ע, מ"א: (ט) עקר. אפילו השמן הוא מועט, ב"ח
 מ"א: (י) עקר. אפילו הוא המועט, מ"א: (יא) שיהכל. צ"ע דהא בגמרא דף לט
 איתא בהניא דמכרף על מיסלקא בפה"א, מ"א: (יב) הקפרסין. הוא קלפת
 הפרי כמו קלפת אגוזים: (יג) בפה"א. דאין עקר הפרי. מאן הכיא ראה הרב
 ט"ו לקמן בס"י רד ס"ק טו דעל קלפת קרנצין שפרקחין אותם בדבש שמכרף
 בפה"א, אבל הכ"א ס"י זה ס"ק יז חולק וכתב דלא זמי. והכא הקלפה נוספת
 והתקנצין הקלפה מגוף הפרי וראו לקלו אלא שאין טוב כ"כ, דגם תוף

משנה ברורה

דלא אזלינן פאן פתר רב המשקה, אלא כל דכר שעקר פנתו, הוא
 עקר לענין הברכה⁴⁰, ונשני נפטר בברכתו: (לב) ומכרף עליו
 'בורא פרי העץ'. ולאתרוי (לג) מעין שלש אם שנה כשעור⁴¹:
 (לג) אניגרון עקר. ומשמע מדברי הש"י דמירי שמי הסלקא הם
 הרב לגבי שמן ולפיכך השמן נשפל לו, (לה) אבל המגן אברהם
 כתב דאפילו פאניגרון מועט נמי אניגרון עקר, כל שאינו לרפואה
 אלא לאכל, ומכרף על האניגרון ופוסר השמן: (לד) 'שהכל'. פן
 כתב הרמב"ם שם וכן מוכח בתלמודי רבנו יונה. והמגן אברהם
 תמה, דהא מבאר לקמן בסימן רה דברכת מי השלקות הוא 'בורא
 פרי האדמה'; והגר"א מ'שבו, (לו) דהכא שמתקנו לשתייה הרי הוא
 כמשקה וברכתו 'שהכל': ה' (לה) מכרף 'בורא פרי העץ'. ואף-
 על-גב דבמתקנים קטנים אינו מכרף אלא 'שהכל', וכדלקמן סימן
 רד, שאני התם (לו) דאינו גמר פניא, וכדנ"ל לא נטעי להו אדעתא
 לאכלם קרב שיתבשרו, מה שאין פן הכא דבגדלם לא יהיו ראויין
 כלל לאכילה, (לט) נטעי להו שפיר אדעתא למיכל בקטנותם, וזהו
 גמר פניא ש'להם: (לו) וְיָאָם מִתְּקַן. דכיון דנשתנו למעלייתא על-

שערי תשובה

[טז] עקר. עבה"ט, ואין פן דעת הש"י והא"י, וצ"ע בעוללות אפרים: [יז] עקר. עבה"ט.
 ועב טור בשם הר"י שם שלא כסב פן, והסור סב שכתבו נראית והאחרונים חלקו על
 זה, וקלוקטי פרו"ח כתב: והני מנהי יבא בפשיטות כסברת הר"י יוסף זיל, ע"ש ובעוללות
 אפרים שם בפתח סמ"ק משמע קרר יוסף, אף לאפוקי מפלגא י"ל שהכל, ע"ש:
 [יח] שהכל. עבה"ט, ועין פ"ד שכתב בשם ב"ה לברך בפה"א, וע"ש מ"ט לקמן דכר
 הש"ע וכד אפרים מ"ש בנה: [יג] הקפרסין. עבה"ט, ודעת התוספות והרא"ש דמכרף
 בפה"ע, אף הטור כתב ומפסק יש לברך בפה"א, ועין בשו"ת שאגת אורה ס"י כג וכד
 אפרים מ"ש פנה: [יד] בפה"א. עבה"ט, ועין בפנינו'שע' שהשיג על המכ"א, ועין

באר הגולה

אפילו בסתמא הוי כמכון, עין שם: * וְיִטְעֵמָא דְּמִלְתָּא, דְּכִשְׁהֵם קִטְנִים
 עָקָר אֲכִילָתָם הִיא הַקְּלִפָּה וְכוּ'. טעם זה שכתב המספר, בהנחה
 ראשונים לא נזכר דבר זה של קלפה, אלא בפשוטו דהשקדים המורים
 גופם בקטנותם אינם מרים והגדלים נעשו מרים ועין נש"י ח"ו כ"ה
 ועובדין כ"ח ובפרוש המשנה בקמפ"ם בגולין שם, וכל טעם זה דקלפה
 לא נזכר רק בתלמודי רבנו יונה, אכן גם לדידה משמע דכשנתגדל נעשה
 הקלפה בעצמה גס-כפן פרה, ולשון המחבר לא נשמע כן, וצריך עיון קצת
 לדברי המספר: אמאי לא יברך על קלפת הגדולים על-ידי פנים 'שהכל'
 בגדלו, אם לא שנאמר דהתמכר גס-כפן בגדלו הקלפה לאו פרי-אכילה
 היא ככל שפירא שיהא קשה, אבל לשונו אינו מתקדק בליף לפי זה:

* תמרים שמעבן פי' וכו'. עין טענה ברורה כמה שכתבנו דלהלכה
 קומא לן וכו'. דאף שבתרומת-השן הדק מרש"י דטרימא הוא דוקא
 בשנים גדולים קצת, כבר השיג עליו בבית-יוסף בסוף סימן רד, עין שם,
 וכן פסק המגן אברהם ואלה רבה והגר"י וחי"א, דאפילו בנתרסקו לגמרי
 אם נזר במקצת מהות הפרי לא נשתמט ברכתו. ובאמת לבד דעה הרוקח
 שחובא כגון אברהם שעומד בשיתת הרמב"ם, מצאתי עוד כמה ראשונים
 דקומי בשיתתה, והוא הערוך בערך טרימא. עין שם ונלפי הנראה שמתנו
 העצין הרמב"ם דינו, וגם העמיקו האור ויוע' לדינא, וכן הוא גס-כפן דעה

ידי המתוק באור, (לט) הרי לה בשאר פרוח שאין ראויין לאכל תיין ונתבשרו המכרף בשמן מבשלין 'בורא פרי העץ, וכדלקמן בסעיף
 יב: (לו) מכרף 'בורא פרי העץ'. והוא הדין (מ) שאר מיני פרות, שהם חמוצים או מרים ואינם ראויים לאכילה כלל⁴², ומתקן או בשלן,
 שמכרף 'בורא פרי העץ', דהלא באמת פרי הוא אלא שאינו ראוי לאכילה כן, לכה מהני מתוק: ו' (לח) על העליון ועל התמרות.
 שאינן (מל) חשובין להקרא פרי העץ: (לט) ועל הקפרסין וכו'. משום דאינו עקר הפרי⁴³. ומכל מקום (מג) בדיעבד אם ברך על
 הקפרסין 'בורא פרי העץ', יצא. ולענין קלפת פאמערנצין⁴⁴ שטוגין בדבש, יש דעות (מג) בין האחרונים אם לברך עליהן 'שהכל'⁴⁵ או
 'פרי העץ'⁴⁶ ו'פרי האדמה'⁴⁷, (מד) ועל-פן יש לברך עליהן 'שהכל', וכדיעבד אם ברך 'פרי העץ' או 'פרי האדמה' יצא: ז (מו) ששמעבן

שער הציון

תרגום: 1 תפוחים.
 משמע בהגר"א, ובאליה רבה פ"ב דדוקא אם נותן שמן הרבה [אין פנתו דכרבה יותר מאניגרון, אלא רוצה לומר שעור מרבה], וכלשון הפנותא. ונלענייה
 דעתי דתלוי הדבר אם נותן שעור כפי מה שמועיל לרפואה, או הוא נחשב לעקר: (לד) נטר-שלום, דלא כמעשה-הלכה, עין שם ראיותיו: (לה) ובפרי-מגדים
 משמע שהיא מצד כטי"ז שכתב דהמגן אברהם אין לו ראה מהכ"ח לזה, עין שם. אע"פ כבאר מהר"ם בנעט למרדכי מצדד בסתגן אברהם. עין שם, וכן
 משמע קצת באבן עזר שכתב זה לשונו: ויאם אינו חושש וכו' מכרף על השלקות ופוסר את השקטן, ואפילו השמן מרבה, פ"ן שאינו נאיר לשנה אלא על-
 ידי השלקות זהו להו השלקות עקר והשמן טפל וכו', עין שם. ומסב"א זו משמע קצת דאפילו השמן מרבה מהשלקות דינא הכי, וצריך עיון: (לו) אכן
 בכמה ראשונים, והם הב"ב ורי"א⁴⁸ בענינא דמירשלקות ואבן עזר⁴⁹ מ'באר להר"א דגם בכאן ברכתו 'בורא פרי האדמה', וכסברת הרב מגן אברהם. והאליה
 רבה הכריע, דהכא דר'בא סלקא מכרף 'בורא פרי האדמה' והר"א דהשמן מרבה אינו מכרף אלא 'שהכל', והפסק השלחן ערוך, וכן פסק המגן אברהם:
 (לב) נש"י ערובין כ"ח וראש פ"ק ביצד מוכרין: (לג) הרא"ש ושאר פוסקים, וכן פסקו הגר"א והגר"י והפרי-מגדים כסתמכר ודלא כהאליה רבה שפוסק
 ש'כרף 'בורא פרי האדמה': (לד) להסתמרות: (מ) פשוט, ולא דמי ל'סעיף ב' דהלכות-המדות סוכר שם [והובא כגון אברהם] דאף כמתוק לא מהני לברך
 'בורא פרי העץ', שאני התם שלא נגמר הפרי, מה שאין פן הכא דאיתין בפרי גמורה ודמי ממש לשקדים: (מא) ומכל מקום יש לברך עליהן 'בורא פרי
 האדמה' משום דנטעי להו אינשי גם אדעתא דעליון והמרות [גמרא]. ועין בבבב"י יוסף שכתב, דכתיבם לא נטעי להו אינשי כלל אדעתא דעליון והמרות ויש
 לברך עליהן 'שהכל': (מב) חידושי ר' עקיבא א"ה, משום דלקרבה פוסקים ברכתו 'בורא פרי העץ'⁴⁴, עין שם. ועל העליון והמרות יש לעין ב'כר' אף לפי מה
 שפסק המגן אברהם לקמן בר"ש סימן רז, דעל דבר שאינו עקר הפרי יצא בדיעבד בברכת 'פרי העץ', דשמא אינו בכלל פרי עין כלל⁴², ובפרט על העליון
 שהם עלים בעלמא: (מג) דהמגן אברהם ותפנים מאירות וסתגן אדם פסקו ויש לברך עליהן 'פרי העץ', והש"י והבב"י לשע' והגר"י ומד' הקטנה והמגן
 גבורים פסקו ויש לברך עליהן 'פרי האדמה', והעלות-תמיד והאליה רבה ותפרי-מגדים פסקו ויש לברך עליהן 'שהכל': (מד) דבר-התמים:

הלכות פְּרֵת הַפְּרוֹת סִימָן רב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מ]

הַיָּיִן וְהַיַּיִן מִשֵּׁן קָיָם, שֶׁיֵּךְ לְכַרֵּךְ עֲלֵיהֶם 'פְּרֵי הָעֵץ'⁴³, וְהוּא הַיַּיִן לְעֵינֵי פְּרֵי-הָאֲדָמָה, כְּגוֹן עֵץ-ד-עֲפִי"ל⁴⁴, שֶׁמֶעֱכָן וְעִשְׂאָן כְּעֶסְהָ⁴⁵.

43) ואף שבחטיטים שנטחנו ונעשו קמח, אפילו אם לא נטחנו דק דק אלא עדיין יש בקמח טעם של חיסה הוא ראוי קצת לאכילה. מבואר בשו"ע לקמן (סי' רח ס"ה) שאין מברך על הקמח 'בורא פרי האדמה' אלא 'שהכל' אף שממשן קיים, ביאר השו"ע הרב (סי' יז) שבקמח נשתנה תואר החטים לגמרי על ידי טחינתו, אף שלא נטחנו דק דק בקמח גמור ולכן מברך 'שהכל', מה שאין כן בתמרים וכיוצא בהם שנתמעכו שעדיין תואר פרי עליהם ומברך 'פרי העץ'. ומאכל הקרוי 'קורנפלקס', כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ו תשובה מא) שאם הוא עשוי מגרעיני תירס מרודים [לפי המצויין על האריזה] ברכתו 'בורא פרי האדמה', כיון שממשו קיים ודומה לעיסת תמרים. אך אם הוא עשוי מקמח תירס [לפי המצויין על האריזה], מברך 'שהכל', כיון שהתירס נטחן לגמרי. ובשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' לו) כתב, שאם אין ניכר כלל שהוא בא מתירס, מברכים עליו 'שהכל'. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (אבה"ע ח"א סי' קיד ד"ה בענין) שברכתו 'שהכל' כיון שלא ניכר הפרי [ועוד ראה בשמו בחוברת תורה ותורה קיץ תשל"ג].

ולגבי רסק של ירקות בתוך מרק ירקות, ראה מה שהתבאר להלן במד"ל ד"ה על אותן.

44) בטעם הדבר שמברכים על תפוחי ארמה 'בורא פרי האדמה', ראה מה שכתבנו לקמן סי' רד ס"ק ו'.

45) וכן המרסק תפוחי ארמה ועושה מהם לביבות [הנקראות 'לטקס'], הורה הגרש"ז אויערבך (ותן ברכה קונטרס התשובות לסי' רב) שמברכים עליהם 'בורא פרי האדמה', לפי שבדרך כלל עדיין ניכר לכל שהם עשויים מתפוחי אדמה. וכן כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ג סי' לב) שפשוט שמברך עליהם 'בורא פרי האדמה'.

וכן לענין 'קוגל' העשוי מתפוחי אדמה, הורה הגרש"ז אויערבך (שם) שברכתו 'בורא פרי האדמה'. וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"י סי' מו אות א) שאם הקוגל עשוי מרצועות דקות של תפוח אדמה, ברכתו 'בורא פרי האדמה'. ובחוט שני (ברכות ע"מ קפח) כתב, שכיון שיש לקוגל או ללביבות צורת מאפה, שהיא צורה מחדשת, אין התפוחי אדמה נחשבים כניכרים ויש לברך 'שהכל', אלא אם כן ניכרים חתיכות תפוחי אדמה.

ולגבי 'פירה' העשוי מתפוחי אדמה מרוסקים, דעת הגר"נ קרליץ (שם ובעמ' קפז) שאם ריסקוהו במכתש ידני, עדיין צורת התפוחי אדמה ניכרת ומברך כפוח"א, אך אם ריסקוהו לגמרי [בבלנדר וכדו'] ברכתו 'שהכל'. וכן הורה הגר"ש וואזנר (שערי הברכה פכ"ג הע' 568) שאם נתרסק עד שנעשה מימי, מברכים עליו 'שהכל'.

ולענין 'פירה' הנעשה מאבקת תפוחי אדמה, הורה הגרש"ז אויערבך (ותן ברכה, תשובות לסי' רב) שמאחר שכשמערבים בו מים חוזר לקדמותו, נחשב כניכר וברכתו 'בורא פרי האדמה' [וכן הורה שם לגבי 'ציפס' שעושים מאבקת תפוחי אדמה, שברכתו 'בורא פרי האדמה' מטעם זה]. וכן דעת הגר"ש אלישיב והגר"פ שיינברג (שם עמ' 407). מאידך, באשל אברהם (בוטשאטש, מהדו"ת סי' כ), כתב, שרק בלחם שפירו חוזר ודיבקו שייך לומר בו שחוזר לברכתו, כיון שעכשיו יש לו תואר לחם, מה שאין כן בפירות שריסקם, שאף שאחר כך חוזר דיבקם אין ברכתם חוזרת. וכן דעת הגר"נ קרליץ (שם) שברכתו 'שהכל'.

ועוגה או תבשיל העשויים מקמח תפוחי אדמה, יש לברך עליהם

'שהכל', כיון שאבדה צורת הפרי לגמרי, אך אם בירך עליהם 'בורא פרי האדמה', כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ו ס"ט) שיוצא בדיעבד.

ולענין רסק חצילים הורה הגרש"ז אויערבך (ותן ברכה שם) שברכתו 'בורא פרי האדמה', הואיל וניכר שהוא עשוי מחציל אף במצב מרוסק. והגר"נ קרליץ (חוט שני שם) הורה שכל שלא ניכר עצם הפרי, אף שניכר הוא מחמת הגרעינים, ברכתו 'שהכל'.

[משנ"ב ס"ק מב]

שֶׁנֶכֶר תְּאֵנָן וְצִוְתָן אֶף כְּשֶׁמִּתְרַסְקִין לְגַמְרֵיהֶן⁴⁶ וכו', וְרַק כְּפִאֵנוּדִיקָא שְׂאֵבֵד כֹּל צִוְתוֹ וְלֹא נִכְרָ לְלָל מַה הוּא. אִז לְכַתְחֵלָה מְכַרֵּךְ 'שֶׁהַכֹּל'⁴⁷, וְכִהְרָעַת הַרְמֵ"א, דְּכִבְרָהּ זֹו יוֹצֵא עַל הַכֹּל כְּדִיעְבְּד⁴⁸ וכו', וְאִם אֵין לוֹ, נִרְאֶה לִי שֶׁיִּיכַל לְכַרֵּךְ מִצֵּין שְׁלֹשִׁים⁴⁹.

46) ולגבי 'לדר' העשוי מפרי משמש שנמעך לגמרי ולא ניכרת תוארו וצורתו של הפרי, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ד תשובה ב) שיש לברך עליו 'שהכל', כמבואר בברכי יוסף (ס"ק ב) ובשו"ת רב פעלים (ארח ח"ב סי' כח), וכל שכן בומינו שהוא עשוי ממחית משמש.

47) ולגבי שומשום טחון, וכן המוצרים הנעשים ממנו כגון הלוח וטחינה, שאין תואר וצורת הפרי עליהם, ראה משנ"ב לקמן סי' רח ס"ק יז, ומה שכתבנו שם.

48) ואם יש ברסק חתיכה קטנה של פרי, או שעומד לאכול פרי שברכתו 'בורא פרי העץ', כתב הגרש"ז אויערבך (קובץ צדה אהל ברוך עמ' רל) שעדיף שיברך עליו ויפטור את הרסק [אך כשאינו לפניו לא יביא אותו, אלא יברך 'שהכל' על הרסק שלפניו], וכפי שביאר בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' צא אות ג) שאף לדעת הסוברים שברכת הרסק 'שהכל', בדיעבד יצא בברכת 'בורא פרי העץ', שכיון שאוכל את גוף הפרי שנמעך אינו דומה למשקים היוצאים מפירות, שנחשבים לזיעה בעלמא. וכן כתב הכף החיים (ס"ק נו) שראוי לעשות, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות ע"מ קפח). מאידך, בשו"ת שבת הלוי (ח"י סי' מו ס"ק א) כתב, שאם יש לפניו פרי מרוסק שברכתו 'שהכל', ופרי שהוא התוך אך אינו מרוסק, ודעתו לאכול שניהם, צריך להקדים את ברכת 'שהכל' על הפרי המרוסק לברכת הפרי החתוך, כיון שמדברי הרמ"א משמע שלכתחילה יש לברך על המרוסק 'שהכל', ואם יקדים לברך על החתיכה יכנס לספק לגבי ברכת המרוסק, ורק אם הפרי שלם, יברך קודם על הפרי מפני שמצוה להקדים את השלם, ויכוון בפירוש שלא לפטור את הפרי המרוסק, ויברך אחר כך 'שהכל'.

49) ואף שבירך בתחילה 'שהכל' ואם כן סותר עצמו בברכתו, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' כה) שאף שבדאי צריך להזהר שלא יודמן לו שחיה סתירה בברכותיו, כנראה כמשנ"ב לא חש לזה כאן, משום שבדיעבד אם בירך 'שהכל' יצא אף על פירות שלמים, ולכן אינו סתירה כל כך.

[משנ"ב ס"ק מג]

וְאֵבֵד קָיָם צִוְתָן⁵⁰ וכו', אִם כְּרָךְ עֲלֵיהֶם כְּרָכְתוֹ הָרְאוּיָה וְצֵא⁵¹. 50) תעניות קוקוס העשויות מקוקוס טחון [בלא קמח חיסה], דעת הגר"ש אלישיב והגרש"ז אויערבך (חאת הברכה הערות ומקורות ללוח הברכות אות פז-ב) שברכתם 'שהכל', מפני שאין ניכר בהן הפרי. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (שם) לענין ממתק קוקוס.

ולגבי פופקורן, הורה הגר"מ פיינשטיין (חוברת תורה והוראה ח"ב, קיץ תשל"ג) שברכתו 'בורא פרי האדמה', מפני שלא נתבטלה עצם צורת התירס [שהרי לא נטחן או נימוח] אלא רק נשתנתה צורתו

המשך במילואים עמוד 38

הלכות ברפת הפרות סימן רב

קז

באר הגולה

פ שם פקדון לא
ע חוספות שם ושאר
פוסקים ק שם
בגמרא ר שם ובגמרא
קמא

והוציא מהם גרעיניהם. אפלו הכי לא נשתנית ברפתן. ומכרה עליהם 'בורא פרי העץ' ולכסוף ברפה מעין שלש: הגה ולפי זה הוא הדין בלטרונען (מא) הנקרא פאווידל"א: מכרכין עליהן 'בורא פרי העץ'. (מב) ויש אומרים לברך עליהם (יד) [יד] 'שהכל' (תיה סי' כ"ט וביי בשם הטור), וטוב לחש לכתחלה (מג) לברך 'שהכל', אבל אם ברח 'בורא פרי העץ' (טו) (מד) יצא, פי כן נראה עקר: ח פ' רבש (מה) ה'זב מהתמרים מברך (מו) עליו (עו) 'שהכל'. וכן (מו) על 'משקין היוצאין מפל מיני פרות הוצן מצייתים וענבים מברך 'שהכל': ט (מח) 'סופי (י) ענבים שאין מתבשלין לעולם, וכן על (יט) [*] ה'נובלות, שהם תמרים (מט) * שבשלים ושרפם החם ויבשו,

שערי השוקה

באלה רבה שכתב בשם ע"ת לברך שהכל וצ"ח ביראפרים מ"ש פנה: [יד] שהכל. צ"ח בה"ט, וצ"ח בשיתרי כנה"ג ובתשובתו סי' ס"ד מ"ש פנה: [*] ה'נובלות. צ"ח פנינים מאירות ח"א סי' סה והקדמות ספר חק"י וספר ובשער אפרים סימן כג ובגמרא אפרים מ"ש זהו דעת ח"ה, ותינו דוקא בגמרא צ"ח פאווידל"א שנתבשלו ונפוחו לגמרי, אבל בתמרים שנפוחו לא פליג הת"ה וס"ל פהרמב"ם דמכרה בפה"ע. צ"ח מ"א וע"ה: (טו) יצא. ט"ז האריך והעלה דהמכרה לכתחלה בפה"ע על הפאווידל"א של פלורצין⁴ או קרש"ץ⁵ אין עליו חשש ושפיר עבדי פ"ן שברפת בפה"ע יש לה מעלה על ברפת שהכל, ובגלל יום אנו נהגין לשמבשלין תפוחים עד שנתרסקו לגמרי שמכרכין עליהם בפה"ע וכמ"ש סעיף יב: פ"ן מבשלים וכו', ובתנאי הדין מרסקין ע"י הפשול וז"ל פ"ן ב"ת מחוש ברפה לבטלה, עכ"ל. והפ"ח פסק דהמכרה כמעשהו וברך על הפאווידל"א וביצא בו שהם מרסקים לגמרי בפה"א, ואם ברח בפה"ע או שהכל יצא, ע"ש, וע"ן יר"א פ"ן מה שהקשה על הס"ז וצ"ח: כ"ס אלה רבה 'שהשי' על ט"ז בענין פאווידל"א ופסק ב"דעת רמ"א: (טו) שהכל. ד"ע ב"עלמא הוא. ד"אין נקרא משקה אלא היוצא מצייתים וענבים בלבד: (יז) ענבים. וליד לבטר כ"ס דמכרכין עליו בפה"א, שאני בטר דעמר לעשות ממנו דאשהני לעלויא דהיני י"ן שמכרכין עליו בפה"ג משום הכי דיו דמורידין אותו מעלה א' ומכרכין בפה"א, משא"כ בסופי ענבים שעומרים לעשות חמץ לכן מכרכין שהכל: (יח) ה'נובלות. צ"ח יר"א פ"ן שהאריך בזה:

באור הלכה

הרי"א בפסקי הלכות שלו, וכתן דכל אלו מוכח מהם בהדיא דאפלו נתרסקו לגמרי לא נשתנית ברפתן. בודאי נקטין פ"ן ליר"א, ובפ"ח דהאלה רבה מצד דגם רש"י מודה בדינא להרמב"ם. ומה שכתבתי במשנה ברורה: וכן בפאווידל"א וכו'. אף דהט"ז דעתו לדינא דאפלו לכתחלה יכול לברך 'בורא פרי העץ', הלבוש והמגן אברכה והאלה רבה והגרי"ו ח"א פ"לם החייקו לדינא כפסק הרמ"א דאם נמות לגמרי ולא נכר צורתו כלל לברך 'שהכל' והואותיו של הס"ז כבר דחוהו האחרונים, ע"ן ב"ת אה"ן ונה"ר שלום, ומצאתי להרא"ה בחידושו על הדין שכתב ג"פ"ן דאם נתרסק כל דף עד שצבנה צורתו מברך 'שהכל' וכן מוכח מאבותיהם המוכח במגן אברהם בסיון רה סעיף קטן ט, ע"ן שם; ונגזר דמסתברא בפשיטות דהרא"ה סי"ב פ"ן מעקר הדין, מפל ממוס אין לזוז מדברי הרמ"א שהחליט דנראה לו לעקר דאם ברח 'בורא פרי העץ' יצא: * שבשלים ושרפם וכו'. ע"ן במשנה ברורה כמה שכתבנו בשם יש מפ"שים שפרשו דהוא מין תמרים שאין מתבשלין על האילן, ונותנין אותו כעפר או בתנן להזמם וכו'. וע

באר היטב

הפרי אינו טוב בלא תקון ומצרכת צוקר². לכן לברך בפה"ע, ע"ש, וכן בהשוכה פנים מאירות סי' סה ה"ר"ת דמכרה בפה"ע ולא פ"ט. ומצאתי י"ש לברך שהכל על מרנצין מרנצין³ וכן נהגין בכל מדינות וישמעאל, באר היטב אשר לפני וכן פסק ג"ט אלה רבה לברך שהכל על מרנצין מרנצין: (יד) שהכל. אבל בתמרים שנפוחו לא פליג הת"ה וס"ל פהרמב"ם דמכרה בפה"ע. צ"ח מ"א וע"ה: (טו) יצא. ט"ז האריך והעלה דהמכרה לכתחלה בפה"ע על הפאווידל"א של פלורצין⁴ או קרש"ץ⁵ אין עליו חשש ושפיר עבדי פ"ן שברפת בפה"ע יש לה מעלה על ברפת שהכל, ובגלל יום אנו נהגין לשמבשלין תפוחים עד שנתרסקו לגמרי שמכרכין עליהם בפה"ע וכמ"ש סעיף יב: פ"ן מבשלים וכו', ובתנאי הדין מרסקין ע"י הפשול וז"ל פ"ן ב"ת מחוש ברפה לבטלה, עכ"ל. והפ"ח פסק דהמכרה כמעשהו וברך על הפאווידל"א וביצא בו שהם מרסקים לגמרי בפה"א, ואם ברח בפה"ע או שהכל יצא, ע"ש, וע"ן יר"א פ"ן מה שהקשה על הס"ז וצ"ח: כ"ס אלה רבה 'שהשי' על ט"ז בענין פאווידל"א ופסק ב"דעת רמ"א: (טו) שהכל. ד"ע ב"עלמא הוא. ד"אין נקרא משקה אלא היוצא מצייתים וענבים בלבד: (יז) ענבים. וליד לבטר כ"ס דמכרכין עליו בפה"א, שאני בטר דעמר לעשות ממנו דאשהני לעלויא דהיני י"ן שמכרכין עליו בפה"ג משום הכי דיו דמורידין אותו מעלה א' ומכרכין בפה"א, משא"כ בסופי ענבים שעומרים לעשות חמץ לכן מכרכין שהכל: (יח) ה'נובלות. צ"ח יר"א פ"ן שהאריך בזה:

משנה ברורה

פ"ד ועשה וכו'. פרוש: אף שנתרסק על-ידי זה לגמרי אפלו הכי מכרכין 'פרי העץ', משום דכ"ן וצ"ח דמ"ש ק"ס, ש"ך לברך עליהם 'פרי העץ'⁴⁸; והוא הדין לענין פרי-האדמה, כגון ער"ד פ"י⁴⁶, ש"מ ע"כ וצ"ח כ"ס⁴⁵: (מא) הנקרא פאווידל"א. שעושי מגדננות ושאר מינים, שמוציאין גרעיניהן ומבשלין אותם (מה) עד שהם נפוחו לגמרי: (מב) ויש אומרים לברך עליהם 'שהכל'. בזה נחלקו האחרונים: (מו) יש מהם שסוברים דהיש-אומרים לא פליג כי אם אפאווידל"א, משום שנפוחו לגמרי ולא נכר צורתן כלל, אבל בדין המחבר דמ"ר בתמרים שנתרסקו, שגבר תארן וצורתן אף כשמתרסקין לגמרי⁴⁶, מודו דמכרה 'פרי העץ': (מז) ויש מהם שסוברים דהיש-אומרים פליג גם אדין המחבר, וסבירא להו דכ"ן דנתרסקו לגמרי מברך 'שהכל'. ולדינא אין נפקא מנה בזה, דאף אם נימא דהיש-אומרים פליג גם אהמרים שנתרסקו, (מח) מפל מקום להלכה קמא לן ב"דעת המחבר דניכא שממ"ש ק"ס לא נשתנית ברפתן, וכן בפאווידל"א שאבד כל צורתו ולא נכר כלל מה היא, אז לכתחלה מברך 'שהכל'⁴⁷, וכהכרע הרמ"א, דבברכה זו יוצא על הכל בדיעבד⁴⁸. [אכן לענין ברכה אחרונה אין עצה אי אתומי לענין דברים שהוא משבעה מינים, וכדאיתא בסימן רח סעיף יג, דברפת 'בורא נפשות רבות' אינה פוטרת מעין שלש ולא מעין שלש פוטרת 'בורא נפשות רבות', אם לא שיאכל גם פרי משבעת המינים וגם דבר שברכתו 'בורא נפשות רבות' לפטר גם את זה מפה-נפשך [כמ"ג]. ואם אין לו, נראה לי (מט) שיוכל לברך מעין שלש⁴⁸, כי כן משמע מלשון הרמ"א דחופס לעקר הדין שברכתו 'פרי העץ': (נג) לברך 'שהכל'. ועל-פ"ן מיני אגרו"ס וייגדע"ס ומאליע"ס⁵⁰ וכיוצא בזה, שפוטטין אותן ומרנצין אותם ברבש וצוקר⁵¹, מכרכין עליהם (נ) 'שהכל', פ"ן שהם מרסקים ונמותים לגמרי ואבר מהם צייתים⁵⁰, ובדיעבד אם ברח עליהם ברכתו הראויה יצא⁵¹: (מד) יצא. ואם רבש⁵² דרך אכילת אותן פרוח הוא (נא) על-ידי רסוק, אף לכתחלה מברך ברכתו הראויה⁵³, בין לענין פרי העץ או פרי האדמה, כגון מאכל שמבשלין מדלועיה, שקורין קרנצ"ס⁵⁴, וכן אינגבר⁵⁵ ושאר ב"שמים שחוקים⁵⁴ שאוכלין עם צוקר⁵¹, מברכין 'בורא פרי האדמה'. וצ"ח לקמן סימן רח סעיף ח בהג"ה מדינים אלו: ח (מה) ה'זב מהתמרים. והוא הדין (נב) היוצא על-ידי פתישה וסחיטה: (מו) עליו 'שהכל'. דמה דכתיב בתורה 'זית שמן ורבש' הינו תמרים היוצא מהם רבש, אבל רבש גורף וצה בעלמא הוא ואינו בכלל פרי: (מו) על משקין היוצאין וכו'. כגון יין-תפוחים וכהאי גוונא, (נז) בין אי אתרמי ש"צא מאליהם⁵⁵ ובין ש"צא על-ידי פתישה (נד) וסחיטה. ברכתך 'שהכל'⁵⁶. ד"ע בעלמא הוא, דאין נקרא משקה אלא היוצא מן הצייתים ונענבים בלבד⁵⁵: ט (מח) סופי ענבים. הינו (נח) ענבים הנקצאים בגפנים בימות החורף, שאין מתבשלין לעולם ועושיין מהם חמץ: (מט) שבשלים ושרפם וכו'. הינו, שעל-ידי שרפת החם נתבשלו ונתבשלו (נ) ונשתפו לקלקולא [רש"י].

שער הצייתן

(מה) תרומת-הדין ומגן-אברכה: (מו) לבוש ומגן-אברכה ואלה רבה: (מז) ש"ר כנסת הגדולה ולת-מ"ד ולת-סודות ונחלת-צבי ותג"א, וכן מוכח בב"ח-יוסף ותרומת-הדין: (מח) ע"ן באור הלכה: (מט) אף דבפ"י-מגדים נשאר בזה בצורך ע"ן, הנוצא לענין דעמי פתחתי: (י) מאמר-מרדכי ונשמת-אדם בכלל טא: (נא) הגרי"ו וחי-אדם וכן מוכח בתרומת-הדין סימן כט: (נב) ע"ן ב"ח-יוסף וט"ז ותג"א: (נג) פ"ן מוכח מבית-יוסף וט"ז, ואם שרה הפרות במים וקלט המים טעם הפרות, יתבאר בסעיף י. וצ"ח לקמן סימן רח סעיף קטן ו במגן-אברכה ובמשנה ברורה שם: (נד) ואותן פירות שרב אכילתן הוא על-ידי סחיטה, דעת הרשב"א דמכרכין על ממי סחיטתן מ"ת, אבל לדעת הרא"ש בכל גוני מברך 'שהכל', וכן טעם המחבר לקמן בסימן רה סעיף ג, ע"ן שם בפ"י-מגדים ותג"א, ואפשר דוק מטעם ספקא סתם הכי, דבברכת 'שהכל' בודאי יצא. אחר-כך מצאתי ש"ן פ"ח במאמר-מרדכי, ונפקא-מנה לענין דיצ"ד, וצ"ח ע"ן⁵⁸: (נח) רש"י ח"ל ק"כ: (נז) מגן-אברכה: תרגום: 1 דף — מרנצין. 2 ס"ר. 3 קלפות תפוחים מרנצין. 4 שזיפים. 5 דבר-כנים. 6 תפוחי-אדמה. 7 מיני פרות קטנים. 8 דלעת. 9 ונגביל.

מילואים הלכות פרשת הפרות המשך מעמוד קודם

ואופן עשייתו יין על ידי בישול הצימוקים, ראה להלן סי"א.

[משנ"ב ס"ק ז]

לכד ממיני משקין שפוגמים ומפסידין טעם היין⁽⁹⁾ וכו', עד שפסקו טעם היין, מקברך 'שהכל'.

(9) ולענין עירוב הוספת מים במיץ ענבים, ראה שו"ע לקמן (סי' רד ס"ה) ומה שכתבנו שם. ועיין מה שהתבאר שם לגבי מיץ ענבים משוחזר.

(10) ודיני יין שהתחיל להחמיץ, יבוארו לקמן סי' רד סעיפים ב-ד.

[משנ"ב ס"ק ח]

וקל מין שהוא הרב הוא העקר⁽¹¹⁾.

(11) אמנם אם אחד מהם אינו דבר חשוב, כתב לקמן (סי' ריב ס"ק א) שאף שהוא הרוב, בטל הוא לגבי המיעוט החשוב שהוא העיקר. וכן לענין שמן זית המעורב באניגרון, כתב להלן (ס"ק לא) שניקר וטפל נמדד לפי כוונתו, שאם כוונתו לרפואה השמן עיקר, ואם כוונתו לאכילה אניגרון עיקר, ואין חילוק מה הרוב ומה המיעוט.

[משנ"ב ס"ק י]

דכל מין שהוא הרב הוא העקר וכו'⁽¹²⁾.

(12) ויין שנתערב בשכר מחצה על מחצה, כתב הכף החיים (ס"ק כב) שהולכים בזה לחומרא, דהיינו שיש לאסור במגע עכו"ם, אבל אין מקדשים עליו, ואין מברכים עליו 'בורא פרי הגפן' אלא 'שהכל'.

[ביה"ל ד"ה בורא]

ולא 'הפורה'⁽¹³⁾.

(13) ובטעם הדבר, ביאר הערוך השלחן (סי"ב) שכל ברכה צריכה להיות לשעבר (כמבואר בגמ' בברכות לח, א לענין ברכת המוציא). ואף שגם 'הבורא' הוא לשון עבר כמו 'המוציא' לחם מן הארץ, מ"מ 'בורא' הוא לשון מבורר יותר. וכן כתב הכף החיים (ס"ק ה) שכל הברכות צריך שיהיו בלשון עבר כגון 'שהכל' 'נהיה' בדברו, ולא 'יהיה' בדברו.

וכן לגבי הגיית תיבת 'נהיה' בברכת 'שהכל', האם היא בקמץ או בסגול, כתב המג"א (סי' קסז ס"ק ח) שדברי החכמת מניח המובאים בדבריו בסי' רד (ס"ק יד) שאומרים בסגול, שהוא לשון הוד, מפני שרוב הברכות נתקנו בלשון הוד ויש ללכת אחר הרוב, תמידים, שהרי בגמ' (שם) משמע שיש לברך בלשון עבר, ועל כן כתב שיש לומר 'נהיה' בקמץ. וכן כתב בהגהות חתם סופר (סי' רד על דברי המג"א שם) ששמע מאביו, וכן הסכים בשו"ת שאילת יעביץ (ח"א סי' קה) ובסידור יעביץ. וכן כתב הברכי יוסף (סי' רד ס"ק ב), הביאו השערי תשובה שם ס"ק ב, אכן הביא שהמעיל צדקה (סי' מב) חלק וכתב שעדיף לומר בסגול. וכן נהג הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"א עמ' פז).

[ביה"ל ד"ה שהוא]

אפשר שאף 'שהכל' נהיה ב'ברך' אין ראוי ל'ברך' עליו⁽¹⁴⁾.

(14) ולמעשה, כתב הכף החיים (ס"ק יט) שאם אפשר יש לפטור אותו בברכה על יין גמור, או שיהרהר את הברכה בליבו. ובפרטי דין הברכה על מאכלים ומשקים שלוקחים לרפואה, ראה מה שיתבאר לקמן סי' רד ס"ח.

הלכות פרשת הפרות סימן רב

המשך מעמוד 210

(26) אמנם בפרי גמור שאינו ראוי לאכילה, כתב להלן (ס"ק לו) שאם מיתקו או בישלו מברך 'בורא פרי העץ', וביאר בשע"צ שם (ס"ק מ) שכאן שלא נגמר הפרי, גרוע הדבר יותר.

[ביה"ל ד"ה ושאר]

אבל לענין ברכה מסתברא דבעינן דוקא משיגיעו לעונת המעשרות⁽²⁷⁾.

(27) אמנם לגבי שקדים המרים, מבואר בביאור הגר"א (ס"ה) שאף שאינם פרי לענין מעשר, מברכים עליהם 'בורא פרי העץ', וביאר בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' נז ענף א) שהטעם הוא מכיון שנוטעים אותם גם על רעת להשתמש בהם כשהם קטנים, אך לענין מעשרות צריך גמר פרי.

בישולם, זה חשיבותם במצב זה, ולכן יש לברך על זה ברכה מפורטת. ולמעשה כתב (שם) שכיון שהוא ספק יש לברך 'שהכל'.

(24) וכן נקט לעיקר להלכה בביה"ל (ד"ה ושאר), וראה גם ביה"ל להלן (ס"ט ד"ה שבשלם וד"ה מברך שהכל).

(25) ופרי שממתקים אותו, משמע בחזו"א (או"ח סי' לג ס"ק ד) שמיתוק לא מועיל כלל אלא אם כן רוב המין עומד לאכול על ידי כן (וכתב השו"ת הלכות (ס"ז) ש"מ"צ צ"ע בדברי החזו"א).

[משנ"ב ס"ק יט]

גם-כן אין מקברך עליו רק 'שהכל'⁽²⁶⁾.

הלכות פרשת הפרות סימן רב

המשך מעמוד קד

(51) ודוקא באופן שלפעמים אוכלים פרי זה בצורה מרוסקת, אבל אם אין דרך כלל לאוכלו בצורה זו, הסתפק בשע"צ לקמן (סי' רח ס"ק מד) אם יצא בברכתו הראייה אף בדיעבד.

[משנ"ב ס"ק מד]

ואם רב⁽⁵²⁾ דרך אכילת אותן פרות הוא על-ידי רסוק, אף לקתחלה מקברך ב'ברכתו' (הרא"ש⁽⁵³⁾ וכו', וש"א"י בש"מ שחוקים⁽⁵⁴⁾).

(52) משמעות לשונו שצריך רוב, וכן כתב בביה"ל להלן (סי' ד"ה על)

באופן שאינו ניכר לעיניים. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פי"ד תשובה יא) שלא נשתנתה החשיבות של צורתו אלא רק צורתו החיצונית נראית אחרת, וזהו הצורה של תירס התופח בחום. ועת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פל"י אות מד) שאף אם נדון אותו כמי שנשתנתה צורתו, מי"מ הואיל והתירס ממנו מייצרים את הפופקורן הינו זן מיוחד המיועד לצורך זה, ומגדלים אותו לשם כך, אי"כ זהו דרך אכילתו, ולכן לא נשתנתה ברכתו. וכן הורה הגר"ש וואזנר (מבית לי ח"ד עמ' נב) שברכתו 'בורא פרי האדמה'.

מילואים הלכות ברכת הפרות סימן רב המשן מעמוד קודם

עמו גם את הפרי, ברכת הפרי פוטרנו, והביאו הכף החיים (ס"ק סב).
וכן דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קצב).

56) ומה שהצריכו רוב אכילתם על ידי סחיטה, כתב החזו"א (א"ח סי'
לג ס"ק ה) שיתכן שאין צורך רוב תשמישו של הפרי, אלא די שרוב בני
אדם משתמשים בפרי זה גם עבור משקה. היינו שנה להם במשקים
כמו בפרי, תשאר בצורך עין.

57) הטעם שהוציא מהותיים וענבים נחשב משקה ולא זיעה בעלמא,
כתב השו"ע הרב (סי' כיון שבכך הם באים לכלל אכילתם, שעיקר
הפרי לכך נטעו והיינו את הענבים להוציא מהם יין חיתים להוציא
מהם שמן, לפיכך יש להם השרבות של פרי. וכן כתב הערוך השולחן
(ס"ב).

ומיץ תפוחים, צידד החזו"א (א"ח סי' לג ס"ק ה) שברכתו 'בורא פרי
העץ', הן משום שנחשב כפרי מרוסק, שהרי רך סחיטתו אינה
הוצאת משקין בלבד אלא גם ריב בשר הפרי נסחט עם המיץ, והן
משום שנחשב שרוב אכילתו על ידי סחיטה [וראה הע' הקודמת].
אמנם למעשה העיד הגר"ח קניבסקי (ארחות רבנו ח"א הוספות עמ'
יא) שנהג החזו"א לברך עליו 'שהכל' [שהרי הן ברכת הרסק והן
ברכת דבר שרוב אכילתו ע"י סחיטה שנויים במחלוקת, כמבואר
לעיל]. וכן הורה הגר"ש קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קצב) על פי דברי
החזו"א שברכתו 'שהכל', ואם בירך 'בורא פרי העץ' יצא, וכפרט
כשיש בו החיוב מהתפוח. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ד
תשובה ו) כתב שמיץ תפוחים נחשב זיעה בעלמא, וברכתו 'שהכל'
מעיקר הדין, וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"א פ"ו אות
כה). ואף בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' יט) פסק בדברי החזו"א וכתב
שברכתו 'שהכל', אלא שכתב שמסתבר שאם בירך 'בורא פרי העץ'
יצא בדיעבד ואינו צריך לברך 'שהכל' על מה שנשאר, וכן דעת
הגר"ש אויערבך (חיכו ממתקים, ח"א ברכות עמ' ק). [וראה מה
שכתבנו לקמן ס"ק נג].

ומיץ לימון, דעת הגר"ש קרליץ (שם) שברכתו 'בורא פרי העץ', על פי
דברי החזו"א (שם) שכתב לנבי סחיטת פרי שיש בו קדושת שביעית,
שלימון עדיף מתפוח מפני שאין דרכו לאכול את הלימון כפי שהוא
ולעולם המיץ שלו עיקר, ואף שמוסיף סוכר כדי למתקו, הלימון הוא
העיקר והסוכר טפל.

ומיץ גזר, דעת הגר"ש וואזנר (שערי הברכה פכ"ג הע' 346) שדינו כמיץ
תפוזים לענין זה, שלפי מה שצידד החזו"א תהיה ברכתו הראויה
'בורא פרי האדמה', כיון שכל הפרי כנוס בתוך המיץ, ולפי שאר
הפוסקים יש לברך עליו 'שהכל'.

ומיץ עגבניות, הורו הגר"ש אלישיב והגר"ש אויערבך (וזאת הברכה
הערות ומקורות ללוח הברכות אית מה) שברכתו 'שהכל' לכ"ע, כיון
שהולכים אחר כלליות מין העגבניות, ומאחר שרובם מיועד לאכילה
ולא למיץ, מברך 'שהכל'.

[שעה"צ ס"ק וד]

[נפקא-מנה לענין היעבד, וצריך עיון⁵⁴].

58) וכן כתב בשעה"צ לקמן (סי' רה ס"ק כא) שלכאורה יצא ידי חובה
אם בירך בברכת הפרי. ולדעת החזו"א (א"ח סי' לג ס"ק ה) כתב
השונה הלכות (סט"ו) שבדאי יצא, שהרי צידד שאף לכתחילה יש
לברך בברכת הפרי.

ומים שבישל בהם פירות, שלפי הרשב"א מברכים עליהם 'שהכל' ולפי
הרא"ש 'בורא פרי העץ', ובירך 'בורא פרי העץ', כתב במשנ"ב להלן
(ס"ק נג) שיצא בדיעבד.

לגבי הגדרת חוב אכילתו על ידי בשול. וכן כתב בשעה"צ לקמן (סי' רח
סי' מב) שרוב דרך אכילה כך. וכן במשנ"ב שם (ס"ק לח) שעיקר דרך
אכילתו בכך. ולקמן (סי' רג ס"ק יב, ובשעה"צ שם ס"ק יט) כתב
שבשדרכו בכך מברך כברכתו הראויה.

ולגבי רסק תות שדה, הורה הגר"ש אויערבך (וחן ברכה תשובות
לסי' רב) שברכתו 'בורא פרי האדמה', מפני שלפעמים אוכלים אותו
כך, וניכר לכל שהוא תות שדה, ואינו דומה לפאווידלא המוזכר
ברמ"א כאן שמבשלים בו את הרסק ומערבים בו סוכר או תבלינים
ונעשה על ידי זה דבר חדש, ועל כן נחשב שאינו ניכר. ולגבי רסק
תפוחים, דעת הגר"ח פ' שיינברג (חדושי בתרא) שכיון שבזמננו חלק
ניכר מהתפוחים מיועדים לריסק, מברכים עליו 'בורא פרי העץ'
[ומשמע שלדעתם אי"צ שיהיה רוב אכילתו בדרך זו]. ודעת הגר"מ
פיינשטיין (מדרין לברכות הנהנין עמ' 55) שעל רסק תפוחים המיוצר
במעפל [כמו שמצוי בקופסאות שימורים] מברך 'שהכל', משום
שהתרסק לגמרי וגם נשתנה צבעו על ידי הוספת סוכר, מה שאין כן
ברסק ביתי שלא השתנה צבעו שברכתו 'בורא פרי העץ'. ודעת
הגר"ש וואזנר (שערי הברכה פכ"ג הע' 685) שכיון שעל פי רוב יש בו
חתיכות יש לברך עליו 'בורא פרי העץ', מלבד אם התרסק בבליטר
שאו הוא מרוסק לגמרי וברכתו 'שהכל'. ודעת הגר"ש אויערבך (עזה)
אהל ברוך עמ' רל) שנהגים לברך על רסק תפוחי עץ 'שהכל', אך אם
אפשר טוב לברך על דבר אחר שברכתו 'בורא פרי העץ' ולצאת
בברכתו.

53) ולגבי מאכלים העשויים מסויה, כגון נקניק צמחי, כתב בשו"ת שבט
הלוי (ח"י סי' מו ס"ק ב) שמברכים עליהם 'שהכל', וק"ו מפת קטניות
שבולה עשויה מקטניות, וכאן גרע שיש בזה עוד תערובת של מינים
אחרים, ונעשים כעין תבשיל שכולו טחון היטב. וכן דעת הגר"ש
אויערבך (וחן ברכה תשובות לסי' רב) שאף שדרך אכילת הסויה
כשהיא מרוסקת ולא שלימה, מי"מ כיון שהוא מוצר חדש ופנים
חדשות באו לכאן, והרי השתנה הפרי לגמרי ולא ניכר כלל על המאכל
שהוא בא מפרי, אין מברכים על זה את ברכת הפרי. וכן דעת הגר"ש
אלישיב (וזאת הברכה עמ' 126). והוסיף, שאם בירך 'בורא פרי
האדמה' יצא בדיעבד. [ובדבר הגלוטן, העשוי מחלבון חיטה, המעורב
עם הסויה, דעת הגר"ח פ' שיינברג והגר"מ שטרנבוך (שם בירור הלכה
סי' נד-ב) שאף הוא ברכתו 'שהכל', וכן צידד הגר"ש אויערבך שם,
אך לא הבריע ברבר, וראה שם בשם הגר"ש אלישיב שהסתפק שמא
ברכתו 'בורא מיני מזונות'].

ולענין הברכה על 'חמאת בוטנים' שלא ניכר תואר הפרי, ראה מה
שכתבנו לקמן סי' רג ס"ק יב.

ומיני קטניות שרגילים לעשות מהם פת, יבואר דינם לקמן בס"י רח
סי"ח, ראה שם.

54) ואף כשהם שחוקים לגמרי עד שלא ניכר בהם תג"רם הראשון כלל,
כתב לקמן (סי' רג ס"ק יב) שלא נשחנית ברכתם כיון שכן הדרך
לכתוש בשמים.

ולגבי ברכת השוקולד, ראה מה שכתבנו שם ס"ק יג.

[משנ"ב ס"ק מז]

בין אי אהבמי שפצא מאליהן⁵⁵ ובין שפצא על-ידי פתישה וסחיטה,
בדקתן 'שהכל'⁵⁶ וכו', אלא היצא מן הדינים והענינים בל'קד⁵⁷.

55) וכן מיץ הנמצא בתוך הפרי כגון בתוך מלון או אגוז קוקוס, כתב
הבן איש חי (שנה א פ' פנחס אית ט) שברכתו 'שהכל', אך אם אוכל

מילואים הלכות ברכת הפירות סימן רב רג

המשך מעמוד 218

הקלפה, יש נעוה בין האתרונים אי ככרכין עליהן 'בורא פרי האדמה' או 'שהפלי'.

8) וחמצויות המצויות בזמנינו [הראויות למאכל], הורה הגרש"י: אויערבך (ותן ברכה קונטרס החשובות) שיש לברך עליהן 'בורא פרי האדמה'; כיון שהן גדלות על שיה שגובהו פחות משלשה טפחים [ואף שאורכו יותר משלשה טפחים, מ"מ כיון שאינו גבוה שלשה טפחים מהקרקע הרי הוא משתייך לקרקע]. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (ישא יוסף ח"ג סי' ג) שברכת 'בורא פרי העץ', ולא רק לדעת המג"א [לגבי יאגרעס שחורים], אלא אף למנהג העולם שהובא במשנ"ב, כיון שמגדלים המצויות לרבות, ואי אפשר לומר שאינן נחשבות פרי כל כך.

9) וכיון שנחלקו הפוסקים בדבר זה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' פו) שאם אין בזה מנהג ידוע, יש לברך עליהן 'שהכל'.

[משנ"ב שם]

שצ"ן האכל ראוי קלל¹⁰.

10) המוצץ פירות טובים למאכל, החבאר דיני לעיל סי' רב ס"ק עו.

ימשיך לאכול, אלא ישנה מקומו כדי שיתחייב בברכה חדשה ויהזור ויברך ברכה הראויה.

[משנ"ב שם]

אף העולם נוקטין לברך 'בורא פרי האדמה'.

7) ומה שכתב שנהגו לברך על יאגדיש שחורים 'בורא פרי האדמה', כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' פה) שזה דוקא באלו הגדלים באילנות קטנים שגובהם פחות משלשה טפחים, שהיו מצויים במדינתם, אבל יאגדיש שחורים שבמדינות אחרות [וכן מצוי בזמנינו] הגדלים על אילנות גבוהים הרבה יותר משלשה טפחים, לכולי עלמא צריך לברך עליהם 'בורא פרי העץ'. וגם על היאגדיש הנמוכים, במקום שלא ידוע המנהג, יש לברך 'בורא פרי העץ'. וכן כשיש ספק אם הם גדלים על אילנות פחותים משלשה טפחים או גבוהים משלשה טפחים, יש לברך 'בורא פרי העץ'.

[משנ"ב שם]

וימיני יאגדע"ש זורעוני"ם⁸) שמוצצין מהן המעקה וזרקין

הלכות ברכת הפירות סימן רג

המשך מעמוד קי

ברכתם 'שהכל', וכשאר רסק שאינו ניכר [כמובא בשע"צ ס"ק יט]. וראה עוד בחתת הברכה (הערות ומקורות ללוח הברכות אית ה בשמו).

[משנ"ב ס"ק יג]

היגו אפילו קשה צוקע"ר קרב ומעט בשמים¹⁸.

18) ומה שהבשמים עיקר אפילו אם הרוב הוא סוכר, כתב הכף החיים (ס"ק כט) שהיהו דוקא אם ניכר טעם הבשמים יותר מהסוכר, אבל אם אין נרגש אלא טעם הסוכר, מברך 'שהכל'.

שהיא ראויה כך למאכל, ורבים רגילים לאכול אותה כך בפני עצמה.

[משנ"ב ס"ק יב]

דדרך הקשמים לכתש באפן זה¹¹.

17) ולענין חמאת בוטנים, אף אם רוב הבוטנים עומדים לריסוק ואפילו אם ניטעו לברך, הורה הגרש"י אויערבך (ותן ברכה קונטרס התשובות לסי' רב) שברכתה 'שהכל', שדוקא בשמים שחוקים וכדו' שאינם טובים בלי ריסוק מברבים עליהם את ברכתם הראויה, אבל בוטנים שהדרך לאוכלם שלמים, וטובים יותר כשהם שלמים,

הלכות ברכת הפירות סימן רג רד

המשך מעמוד 220

6) ולענין פטריות בזמנינו שהן נורעות כשאר ירקות, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רמח) שלא נשתנה דינם, שעיקר הטעם שברכתן 'שהכל' הוא משום שהן יונקות מהאיר, ודבר זה לא נשתנה גם בזמנינו.

ולענין גידולי עציץ שאינו נקוב, כתב החיי אדם (כלל נא סי"ז) שאינו מברך על פת שנעשתה מהם המוציא לחם מן הארץ, משום שאינו נקרא 'ארץ' [אלא מברך עליה 'בורא מיני מנות' ולאחריו ברכת המזון]. וכן אינו מברך 'בורא פרי האדמה', משום שלא נקרא העציץ 'אדמה' כשאינו מחובר לאדמה. ולענין פרי העץ, נשאר בצדק עין, וציון לדבריו בהלכות לולב, שכתב שם (נשמת אדם כלל קנב ס"ק א) שיש לברך 'בורא פרי העץ', שודאי נקרא 'עץ'. דעת החו"א (אגרות רבנו ח"ג עמ' רכג, חוט שני ברכות עמ' קפב), שהספק בירושלמי [שהוא מקור דברי החיי אדם] לגבי עציץ, היינו רק על שם 'ארץ', שעציץ שאינו נקוב לא נקרא 'ארץ'. אבל שם 'פרי האדמה' ו'פרי העץ' שייך גם בעציץ, ולכן על לחם שבא ממנו אין לברך 'המוציא' כיון שאי אפשר לומר עליו 'מן הארץ'. אבל על פירות כיון שנוטה ברכתם 'בורא פרי האדמה' ו'בורא פרי העץ', יש לברך עליהם את ברכתם הראויה. והגרש"י אויערבך (שו"ת מנחת שלמה תנינא סי' ט) הורה שלמעשה

מפני שיינקתם מן הארץ, ובשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' מב אות ג) תמה עליו, שמפורש בגמ' שם שאינם יונקים מן הארץ, ונשאר בדין זה בצריך עיון.

ולענין גבינה, כתב הבאר היטב (ס"ק א, בשם הלכות קטנות) שאם בירך עליה 'בורא פרי האדמה' לא יצא אף בדיעבד. מאידך הכף החיים (שם) כתב שיש לברך 'בורא פרי האדמה' ברכות ממהל' מעשר שני ה"ה) לגבי מעשר שני, שכיון שבהמה נחשבת גידולי קרקע [מפני שנונית מהארץ]. הוא הדין דבש ביצים והלב הרי הם בכלל גידולי קרקע, שגידולי גידולים הם. ובשו"ת שבט הלוי (שם אות ב) כתב, שמסתבר כדעת ההלכות קטנות שלא יצא, משום שאף שנונית מהארץ מ"מ אין גידולה מן הארץ, ואינה 'פרי האדמה'.

5) ולענין תפוחי אדמה, כתב הגר"י קניבסקי (קריינא דאגרות ח"ב סי' פח) לדחות מה שכתבו משמו של גאון אחד שהם ככמהין ופטריות וברכתם 'שהכל', מפני שכמהין ופטריות אינם גדלים על ידי השרשה כלל, מה שאין כן תפוחי אדמה שגדלים בהשרשה גמורה, ועל כן מבואר במשנ"ב לעיל (סי' רב ס"ק מ) שברכתם 'בורא פרי האדמה'. וראה מה שכתבנו בביה"ל לקמן סי' רח סיח ד"ה על פת.

